

Скривджені й нескривджені

Автор:

Іван Нечуй-Левицький

Скривджені й нескривджені

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Скривджені й нескривджені

Легенда індуська

I

Був пишний майський вечір. Сонце заходило за сизу легеньку хмарку й неначе обвело її навкруги золотим, лиснячим обручиком. Синє небо було прозоре та глибоке, неначе вода коло берега в морі. На небі подекуди плавали білі хмарки, як білі лебеді, і неначе гралися й розкошували в темному повітрі. Небо на заході неначе сміялось, помальоване делікатними веселими фарбами. Покроплена майським дощиком земля ніби дихала пахощами весняних майських квіток. Якась делікатна, ніби дівоча, краса була розлита в тих пишних та делікатних білих, опалових, синіх та рожевих фарбах та сутінках неба. Зірниця зійшла на небо й ніби гуляла по рожевих хмарах. Тихий рожевий світ обливав її чудове, матово-біле лице та руки, одслонені до плечей, неначе виточені з слонової кості. Великі чорні очі блищали, як зорі. Чорні густі коси вилися локонами по білих плечах. На голові в неї блищала гірлянда з троянд. Ясно-зелена сукня спускалася на хмари і була вся повита пишними гірляндами та букетами з рож та нарцисів. Зірниця тихо ступала по хмарках білими ніжками, і за слідом її ніг хмари

вкривались неначе рожами та білими леліями.

Саме в той час з півдня небо почорніло, неначе з неба до самої землі впала завіса з темно-сизого сукна. Над тією темною завісою несподівано висунувся на небо довгий, блідо-сизий гребінь хмар, ніби верхи високих гір несподівано вирости з землі і гордо піднялись в ясне небо. Сонце кинуло замираючі проміння. Довгий гребінь зачервонів, як червона мідь, подекуди облита кров'ю. Верхи хмар запалали пекельним світлом. Над хмарами спашнула веселка і увігналась в середину неба гострим кінцем. На чорному фоні неба заблищали стрілами блискавки; загуркотів в хмарах грім. На хмарах з'явився чорний баский кінь з огняними очима. На коні сидів Іван Громовик в червоному убранні. Його гарне смугляве лице світилось червонястим одлиском од хмар. Щоки аж палали рум'янцем. Великі блискучі очі сипали ніби іскрами. Іван Громовик катав конем по хмарах. Кінь басував, неначе грався на хмарах, з-під копитів сипались на хмари іскри й звивались блискавками. Блискавки крутились по хмарах, мов огняні гадюки, і сипались на землю, на ліси, на села, мов огняні стріли. Громовик гуляв і милувався небом. Несподівано він углядів Зірницю і задивився і спинив коня на вершечку хмари. Він подивився на дивну красу Зірниці і пустив поводи свого коня. Кінь заграв під ним, ніби полетів з одної хмари на другу, як орел, вдарив золотими підковами об хмари і викресав блискавку. Блискавка бризнула з хмар на чорне небо, посипалась на землю. Загримів страшний грім. Голосна луна пішла по хмарах. Кроваві хмари заворушились, мов живі. Блискавка посипалась огненними стрілами на землю, на ліси, на села, на городи. Столітні дуби розсипались в лісах трісками. Скелі розпадались. Хати запалали. Огняні стріли посипались і влучали в людей, влучали в високі дзвіниці і башти. На землі піднявся плач, полились сльози. А кінь басував, літав орлом з хмари на хмару. Іван Громовик чванився своєю сміливістю та силою перед чудовою Зірницею.

Зірниця дивилась на Громовика і милувалась його чудовою постаттю та бистрим рушінням на хмарах. Вона кинула очима на землю, вгледіла пожежу та людську смерть і її серце облилось жалем. Махнула вона рожевою хусточкою на Громовика. Громовик придержав за поводи свого коня. Зірниця махнула хусточкою вдруге, — довгий гребінь кровавих хмар посунувся кінцем до самих її ніг. На йому щезла фарба крові та червоної міді. Громовик скочив з коня і пустив його на волю. Кінь, як птиця, пірнув в чорні хмари. Іван Громовик наблизився до Зірниці.

— Скажи мені, ти, шкодлива сило природи, нащо ти чиниш людям таке лихо? — спитала Зірниця у Громовика.

— Я і в думці не маю чинити людям лихо! Я посилаю їм добро на землю. Дивись, як зеленіють ниви, зеленіють луки, цвітуть садки! То все мое діло! — сказав Громовик.

— А придивись лишень лучче до тієї бідної землі! Чи ти не бачиш, як через твої іграшки ондечки горять ліси, горять хати, падають мертвими люде, розвалюються палаци та башти? Чи вже ж ти того не примічаєш? — спитала Зірниця.

Іван Громовик спустив очі вниз і примітив пожежу та смерть. Він задумався.

— Я не доглядівся, що я наробив шкоди людям. Але, бач, мені, молодому, так хотілось нагулятись по небі, в хмарах, побасувати на моєму дивному коні та ще перед такими пишними очима, як твої... Як углянув я тебе всю в рожах та леліях і як углядів твої чорні очі, то не вдержав свого коня, пустив по волі... — сказав Громовик.

— А я люблю людей. Я кроплю їх садки та ліси росою, поливаю попалені сонцем поля, наливаю соком їх овочі, кроплю виноград росою. Роби й ти людям добре! Нащо ти кривдиш їх, робиш їм шкоду?

— Я ладен хоч і зараз полюбити тих людей, коли ти за їх встоюєш і оступаєшся, бо я тебе полюбив, як тільки вглядів твої дивні очі. Полюби мене, і я полюблю людей, полюблю землю і буду ладен розлитись по світі іскрами, влитись в живоття людей; я ладен хоч і зараз жити з ними, надарувати їх щастям... коли ти того схочеш, навіть помирати з ними, — сказав Громовик.

— Ми не вмеремо, бо ми невмирущі і вічні, — сказала Зірниця. — Ти за це, мабуть, й забувся?

— Я тепер за це забувся... Подивись на мене ласкаво твоїми чорними очима, і я зараз впаду на землю і надарую людей щастям. А як мене не полюбиш, то я з горя розіллюся, розсиплюся в натурі і згину без сліду навіки... В мене огонь в серці, полум'я в душі. Я наробив лиха людям, але я увесь добро, як і ти вся добро й кохання й щастя!

Громовик ухопив своєю гарячою, як огонь, рукою білу руку Зірниці й поцілував гарячими устами. В синьому небі блиснули срібні блискавки і погасли. Грім

загримів стиха, неначе веселенький сміх розлігся в хмарах. Зірниця глянула на чорні Громоикові кучері, на блискучі очі і сказала:

— Я тебе люблю, але жаль мені землі, шкода мені безщасних людей!

— Я розіллюся, розсиплюся і впаду на землю для людського щастя, для добра, тільки поцілуй мене хоч один раз! — сказав Громоик.

— Як ти впадеш на землю, то й я впаду слідком за тобою: без тебе мені небо вже не буде небом, — сказала Зірниця, і її щоки спалахнули рум'янцем. Вона положила свої холодні марморяні руки на його дужі, міцні плечі. Громоик обняв Зірницю гарячими руками і поцілував. І на землі в той дивний майський вечір розпускалися, розвилися й зацвіли мільйони рож, троянд, лелій та нарцисів. Запахли квітки і розлили свої солодкі пахощі на всі садки та степи; живе живоття вдарило джерелами по всій країні. Одразу вирости в одну ніч зелені посіви на нивах. Зазеленіли луки буйною травою. Запахли зіллям та квітками ліси та гаї. Земля ніби закурила ароматами. Заспівали разом соловейки в садах, защебетали усякові пташки, заспівали дівчата на улицах. Очі дівочі розлили ніби чари на молодих хлопців. Земля і небо налилися радощами, щастям та коханням. Затріпався, закидався живчик натури й самого живоття, — і все, що було на землі живе й молоде, почутило в собі одгук того живучого живчика.

Небо темніло. Земля тонула в сизій прозорій імглі. Пишна вечірня зірка засяла на голові в Зірниці між пахучими рожами її вінка, мов блискучий діямент. Білий світ од зорі впав на марморяне чоло Зірниці, на її щоки. Вона вся світилась тихим світом в гарячих огнястих руках Громоика.

— Я буду любити тебе довіку, доки стоятиме земля, животітимуть люде й світитиме сонце. Ти будеш навіки моею! — сказав Громоик, притуливши свою щоку з палким огнястим темним рум'янцем до рум'яного личка Зірниці.

— Тоді я буду навіки твоею, як ти надаруеш люде щастям і не будеш ім шкодити своїм легким серцем та вередливою волею. Он глянь на ту землю, що закутується в темряву. Скільки сліз на тій землі! Я менше вилила роси на землю, ніж люде вилили сліз. Іди між люде, направ їх на добро, і я твоя навіки! Та я оце крадькома вийшла гуляти, не спитавши своєї матері Сонця... Я потаенці од неї оце тепер стою з тобою. Коли б часом батько не вглядів та не сказав матері. Моя мати любить мене, але вміє й гніватись...

Тим часом з-за лісу сходив старий батько Зірниці — Місяць. З-за лісу виглянула його крута лиса голова, здорова та блискуча, потім висунулись запалі очі, неначе темні плями, а далі викотилось усе лице, червоне та широке. Збираючись на роботу на усю ніч, Місяць лигнув добру кварту горілки, і його вид та кирпатий ніс почервонів. За лицем висунулась з-за лісу місяцева сива та довга борода, як полотнище білого легкого туману, а потім потяглася по сизому, фіолетовому небі його широка та довга одежа і вкрила прозорим туманом ліси та садки. Місяць окинув очима землю та небо, вглядів дочку в обнімку в Громовика й голосно кашлянув. Зірниця оглянулась, одскочила од Громовика і сховалась за хмару. Громовик перекинувся блискавкою і пірнув в густу, мов дим, хмару.

— Прощай, моя зоре! Незабаром я, неприкаяний, впаду на землю, вволю твою волю, а з землі вернуся до тебе на небо вже інший! — крикнув Громовик, потопаючи з конем у хмарах.

Місяць посварився пальцем на Зірницю. Зірниця засоромилась, почервоніла й сховалась у хмарках.

— Потривай же, дочко! скажу я матері! Дасть вона тобі доброї прочуханки, щоб ти не цілувалась з хлопцями, — сказав Місяць сам до себе й пішов угору на небо. За ним повилася по землі і в небі довга, наче виткана з туману, його прозора одежа.

— Ой, коли б же не забутись до ранку та сказати жінці про дочку; може, трохи прислужуся жінці, щоб не так лаялась. Ой, мабуть, забудусь! Чогось на старість у мене голова стала дірява. Що впаде в голову, то зараз і випаде, як з решета висіється. Ой, забуду! — мимрив собі під ніс Місяць, обсипаючи землю блідим зеленуватим світом.

На небі набігли дрібні, мов смушки, хмарки і заслонили Місяцеве лице.

— Одже ж забуду! Ой, забуду, — бубонів Місяць, одганяючи рукавом хмарки.

Хмарки одсунулись набік. Місяць знов пригадав: «Буду думати до самого світу, то, може, й не забуду», — думав він та все піднімався вгору та вгору.

На землі, в садках та в гаях, голосно щебетали соловейки та співали дівчата, їх пісні долітали до Місяця. Місяць затулив вуха долонями.

— Надав же дідько отим дівкам роїть пісні так, що аж в небі чути! Одже забуду! ой лишечко! Ой, забуду!»

Замовкли на землі дівчата. На темно-синьому небі заворушились русалки, неначе білі хмарки. Світ Місяця облив їх білі лиця, сині очі та русі довгі коси, промкнув наскрізь тонку прозору білу одежу. Русалки, як хмари, заворушились кругом Місяця, жартували з старим дідом, круtilись навкруги його, неначе згряя лебедів. Одна смілива Русалка пурхнула проз самий Місяців поморщений вид і зачепила його одежею по носі. Другі сідали на його широке убрання. Одна смикнула його за бороду, а найпроворніша вилетіла йому на лису голову та й сіла на лисині.

— Цур вам, пек вам! Чого ви чепляєтесь до старого? Ой, забуду!.. Ей, одчепіться, бо як котрусь впіймаю, то поцілую! — гомонів Місяць, спихаючи з голови Русалку.
— Шкода, що я вже старий, а я вам дав би знати себе!..

Русалки реготались, вештались, круtilись кругом Місяця, виставляючи перед ним свої білі, як сніг, плечі та щоки, їх сині очі світилися чарами при світлі Місяця, а білі повні щоки та круглі плечі аж трусилися, мов драглі. Місяць аж очмарів од їх небесної краси.

— Одже введуть у гріх мене, старого! Та позаслоняйте хоч плечі туманом, капосні дівчата! Через ваші сині очі та білі щоки втрачу памороки! — гомонів Місяць.

А русалки побрались за руки, хмарками посунулись помалесеньку по синьому небі, потім стали в танець, побравшись за руки, й заспівали тиху-тиху пісню про кохання. Їх пісня злилася до купи з Місячним промінням, долетіла до землі і навела дивні, чарівні сни на молоді душі.

— Ой, як я втомився, йдучи все вгору та вгору! Коли б вже швидше йти згори! — сказав Місяць.

Холод пройняв його наскрізь. Сон налягав на очі. Зорі почали гаснути на небі. Од утоми Місяцеве лице зблідло; він позіхнув на все небо.

— Та й довга ж ся ніч! Цур їй! Пек їй! Не капосна ж тобі жінка! На дорогу не дала мені теплої одежі, так і випхнула в одній сорочці, а тепер хапай дрижаки, як циган у шатрі... Коли б уже жінка швидше виходила на зміну! Ой, спати хочу!

Місяць зблід, почав дрімати й позіхнув з усієї сили. Товсті його брови просто од носа полізли вгору по лобі, неначе дерлись на горище по стіні. Край неба на сході почав ясніти.

— Ой, я щось забув! їй-богу, забув! Отуди к нечистій матері! позіхнув та й забув! І що ж оце я був наважився не забувати! І надав же мені біс роздявить рота та позіхнути! Овва! та й довго ж моя жінка вбирається... От уже надав дідько взяти молоду жінку, та ще й гарну! Як почне прибиратись, то аж нудно стає...

Тим часом край неба зачервонів. З-за лісу на небо вийшла Зірниця, а на голові в неї блискотіла рання зоря.

— Ага, от що я забув! Добре, що ти, дочко, рано встала та вийшла гуляти. Коли б же жінка швидше виходила! Але ж вона ще цілу годину буде чепляти блискуче діамантове намисто на шию, а другу годину буде панчохи та золоті черевики взувать... Ой, сон налягає! — мимрив Місяць і не видержав далі. Проз його плила здорова, як перина, хмара. Нерушливий і ледачий на вдачу Місяць вхопив її, раптом ліг, вивернувся та й заснув, ще й одразу аж захріп на все небо.

За Дніпром, за густим, темним лісом, заблищало небо тихим світлом; на небі з'явилась пишна палата матері Зірниці — Сонця. Сонце прокинулось. Зірниця побігла в палату, щоб понести матері роси вмиватись. Як тільки Сонце прокинулось, палата засвітилась в небі, велика та висока, з золотою покрівлею, з високими стовпами навкруги та високими баштами. Золоті стіни засіяли. Кришталеві стовпи та башти розливали кругом білий, срібний світ. Золота покрівля лисніла на синьо-жовтому небі. Вода в Дніпрі засяла од берега до берега, неначе в йому лилося розтоплене золото. Сонце сиділо коло здорового на всю стіну дзеркала. Дванадцять служниць в срібній одежі вбирали Сонце. Вони завили їй кучері і присипали їх золотим порошком, наділи на голову вінок з червоних троянд, пришпилили його золотими шпильками, а зверху поклали другий вінець з діамантів. Срібну сукню вони підперезали золотим довгим поясом, а на плечі накинули золотий широкий серпанок. На краях того серпанку пришпилили кругом квітки, перемішані з дорогими діамантами. Сонце взулось в червоні черевички з золотими закаблучками, глянуло на себе в дзеркало. Служниці одчинили високі двері з дорогого кришталю. Цариця неба вийшла з

палати й засіяла на все небо, на землю, на море та ріки. Палата щезла в тому полум'ї проміння, неначе потонула в світі. Служниці голосно заспівали. Защебетали соловейки в садках, защебетали всі пташки в гаях. Все прокинулось на світі. Прокинувся й Місяць, лежачи на хмарах. Світ Сонця вдарив йому в очі. Він чхнув, витріщив очі на жінку та й згадав за свою думу.

— Жінко, чи ти пак знаєш, що наша донька вчора ввечері цілувалася з тим шибеником Іваном Громовиком серед неба, перед небом та землею? — гукнув він се та й пірнув з периною за гори.

Розсердилась цариця неба й землі і впустила довгий поділ широкого золотого убрання, котре вона держала в руці. Золотий поділ розпустився гарячим, пекучим промінням над борами. Гаряче проміння впало огнем на ліси. Ліси одразу зайнялись і запалали. Пішла тихою ходою цариця над Поліссям, — болота й мочарі висихали; йшла вона понад степами, — сохла трава в степах. Пшениці та жита в'яли й жовкли. Квітки, котрі порозцвітались уранці, опівдні в'яли й засихали. Закурила земля димом та парою. Висихали річки та ставки. Товар та усякі животини ховались в ліси та очерети, звір утікав у нори. То був страшний день спеки. Аж увечері цариця схаменулась, опам'яталась і вхопила в руку поділ свого серпанку і спека спала.

Зоря знов вийшла на небо на прогуляння. Мати вгледіла її, йдучи додому в свою золоту палату, й глянула на неї блискучими сердитими очима.

— Знаю, знаю! все знаю! Мені батько сказав. Не сором тобі цілуватися з парубком перед усім небом та усією землею? Потривай же! прийдеш ти додому!

Зоря злякалась, стурбувалася і пустила з рук розкішний пучок з рож та лелій. Вона глянула на схід сонця, де було Громовикове царство, й ждала од його поради й оборони. Там уже стояла темна ніч. В темному небі сяли зорі.

Громовик сидів у своєму червоному наметі. Високі гори Гімалая виганялись за хмари і були вкриті снігом. На страшній найвищій горі стояв ясно-червоний намет і світився наскрізь. Зверху на наметі сидів орел в золотому терновому гнізді і махав крилами. За кожним рушінням його крил бризкали пучками на всі боки блискавки, сипались по наметі, падали на гори, розсипались в чорному небі. Кругом гори стояли непорушно хмари, неначе захолили білі хвилі моря, а за ними навкруги піднімались хмари, наче високі гребені гір, то шпичастих, то круглих;

подекуди стояли вони, ніби високі скелі, стіни та башти; декотрі понависали зверху, понахилялись набік, неначе якісь мури, що були наготові впасти. Од орлиних крил лився світ то білий, як світ сонця, і всі хмари білили, ніби вдень, — то знов лився світ синюватий, і хмари, як і гори, вкриті снігом, синіли цвітом ранішнього неба. Лився світ червоний, і всі хмари ставали червоні, ніби облиті кров'ю. А зверху чорніло небо, неначе запнуте чорним сукном, і на йому горіли ясні здорові зорі.

Громовик сидів у наметі на золотому стільці. На пишному високому чолі лежала дума. Та важка дума похилила його голову. Він сперся на золоте поруччя стільця і підпер голову долонею. Світ лився на його хвилями через червоне полотнище намету. За наметом стояло наготові все його військо, цебто всі вітри. По один бік стояли в опрічній купі холодні вітри з довгими бородами та вусами, в білій, як сніг, одежі, з білими корогвами в руках. Сизий іній слався по їх зброї, по вусах, по бородах, висів на густих бровах та віях. З їх убрання та волосся сипався сніг. По другий бік намету стояли окроми далеченько гарячі вітри з смуглявими видами, чорняві, з червоними щоками та з палкими, здоровими, чорними очима. Вони були убрані й узброєні в усе червоне, як жар, і держали в руках червоні корогви; од корогов палало ніби полум'ям. Перед наметом стояли теплі вітри, біляві, з білим видом, і русяві з рожевими щоками, з розкішними русими кучерями та синіми очима. На них було зелене убрання, а в руках вони держали зелені корогви, обвиті рожами та чорнобривцями.

Громовик встав з стільця і вийшов з намету. Він махнув рукою направо й наліво і сказав:

— Починайте гратись! Пограю й я на своєму коні, бо, може, на довгий час перестану вигравати на коні!

Холодні і гарячі вітри крикнули. Гора задрижала й затрусилась. Хмари, що стояли горами та муром, тихо рушились й заколихались.

— Розпочинаймо страшну бурю, бо все вже застоялося тут! — сказав Громовик. — Маю вас покинути на якусь хвилину і впаду на землю і піду між люде!

І одразу холодні вітри полетіли низом, вітри гарячі шугнули, як орли, горою. Хмари захитались, рушились, ніби страшні снігові гори рушили з місця: одні посунулись, другі впали. Здавалось, ніби скелі падали, башти нахилялись,

розвалювались. Вітри гули, як навіжені, то падали в море, сторч перекидались, валялись на скелі. А орел сипав блискавкою і обливав неначе кров'ю те пекло.

Громовик свиснув. Перед ним став чорний кінь з золотими підковами. З очей та вух сипались іскри. Громовик скочив на коня й пірнув з ним у хмари. З його рук посипались страшні блискавки. Загуркотів страшний грім. Огняні смуги пронизували гори та мури наскрізь, грім гримів, бив у скелі; блискавки бігали по чорному небі, як змії, десь падали в хмари, сипались на землю та на море. Здавалось, ніби настав кінець світу. А верх Гімалая стояв один непорушне з червоним наметом зверху, а кругом його стояли гарні, як весна, тихі, теплі вітри і дивились на ті страшні рушіння товаришів в небі та на землі.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tellnovel.com/nechuy-levic-kiy_-van/skrivdzhen-y-neskrivdzhen

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)